

השיעור השבועי

גליון מספר 351

הרב המקדים: הג"ר חנוך כהן שליט"א
ראש ישיבת "באר התלמוד"

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית היחידים ומשודר דרך הטלוויזיה וברשתות החברתיות. מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זינ"א

ר"ת	יציאה	כניסה
21:21	20:25	19:33
21:18	20:22	19:31
21:22	20:26	19:35
21:18	20:22	19:31

קרה | כ"ו סיון תשפ"ב

כתב וערך השיעור:

הרב דכיר פרין שליט"א

הלכות כיבוד אב ואם

להפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 0506-730-831

אם מצוות כיבוד אב ואם בין אדם למקום או לחבירו, ונפקא מינה. בקשת מחילה מאביו ואמו. החוטא לחבירו, על מה אין יום הכיפורים מכפר. החשיבות לפייס את חבירו שחטא כנגדו. מצוות שבין אדם לחבירו אין צדיכות כוונה. למה אין מברכים על כיבוד אב ואם. איסור העלייה להר הבית. תורה נקנית במיעוט שיחה. ברכות התורה הן ברכות המצוות או ברכות השבח

אוכל פירותיהם בעולם הזה

ג. לעומתו כתב הרמב"ם בפירושו המשניות (פ"ק דפאה משנה א) על המשנה: אלו דברים שאוכל פירותיהם בעולם הזה והקנה קיימת לו לעולם הבא, כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו וכו', שמצוות כיבוד אב ואם היא מהמצוות שבין אדם לחבירו שמקבל עליהם שכר כבר בעולם הזה. גם האברבנאל (שם) כתב, שאף לדעת הרמב"ן מצוות כיבוד אב ואם היא מצווה שבין אדם לחבירו. נמצא שיש מערכה לקראת מערכה, ומרן השלחן ערוך לא גילה דעתו בזה, ולכן מסתבר לפסוק כדעת הרמב"ם שהיה מרא דאתרא, אך לכתחילה יש לחוש לחומרא גם להרמב"ן.

בקשת מחילה מההורים

ד. נפקא מינה אחת בחקירה, במי שנהג שלא כהוגן עם אביו ואמו, האם צריך לפייסם ולבקש מהם מחילה. אם נאמר כדברי הרמב"ם שמצוות כיבוד אב ואם היא מצווה שבין אדם לחבירו, הלא מבואר בגמרא (יומא פ"ה) עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו², וכן הוא ברמב"ם (פ"ב מתשובה ה"ט) ובשלחן ערוך (ר"ס תרה). ולפי זה צריך ללכת להוריו בערב יום הכיפורים ולבקש

בין אדם למקום או לחבירו

א. יש לחקור במצוות כיבוד אב ואם, האם היא מצווה שבין אדם לחבירו, וכשם שיש מצוות חסד, צדקה, הלואה, כך יש מצווה לכבד את אביו ולעמוד לפניו ולהכין לו קפה ותה. או שהיא מצווה שבין אדם למקום, וכמובא בגמרא קידושין (ב:) שהשווה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום. בחקירה זו יש ארבע עשרה נפקא מינה² (ראה ילקוט על כיבוד אב ואם עמ' צא), ונאמר לפחות חלקם.

לוחות הברית

ב. ראשית נקדים מה שכתב הרמב"ן על התורה (שמות כ, ג), שבעשרת הדיברות מצד ימין של הלוחות יש חמש דיברות שבין אדם למקום, "אנכי ה' אלהיך", "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני", "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא", "זכור את יום השבת לקדשו", "כבד את אביך ואת אמך", וגם כיבוד אב ואם היא מצווה שבין אדם למקום, כי לכבוד הבורא צוה לכבד האב המשתתף ביצירה, ומצד שמאל חמש דיברות שבין אדם לחבירו, "לא תרצח", "לא תנאף", "לא תגנוב", "לא תענה ברעך עד שקר", "לא תחמוד". וכן משמע מהספורנו (שם פס' יב) - לרבי עובדיה ספורנו, נולד לפני כ-540 שנה ונפטר לערך בשנת ש"י, קודם מרן שנפטר בשל"ה - שבצד ימין של הלוחות היו חמש מצוות שבין אדם למקום, ומהם כיבוד אב ואם.

¹ מדברי הגאון רבי חנוך כהן שליט"א: זכינו שמרן הראשון לציון שליט"א הולך מעיר לעיר וממדינה למדינה, ומרבה את כבוד התורה. בכל מקום שמגיע, כל הציבור מתכנסים ומכבדים את התורה, איזה כבוד התורה עצום הוא וזה לעשות לכל הדור! אבל מעל הכל בזמן האחרון, שהרב שמר על התורה ונלחם את מלחמתה, ואף שרבים פחדו לדבר, הוא עמד וזעק כנגד מחריבי הדת ושונאי התורה, וזה כבודה של תורה האמיתית! לא לירא ולא לפחד, כי אנו יודעים את האמת האמיתית ולמענה אנו נוכנים למסור את הכל. ואשרני שזכינו שהרב מנהיג את הדור ומוסר נפש למען התורה. יאריך ה' ימיו על ממלכתו, וימשיך להרביץ תורה, תורה שבכתב ותורה בעל פה, וימשיך להילחם כנגד משנאי הדת עם הרבה סייעתא דשמיא, ויזכה להעמיד הדת על תילה מתוך אריכות ימים ושנים טובים.

דברי מרן שליט"א: חוק וברוך לכבוד ראש הישיבה הגאון הרב חנוך כהן שליט"א, ב"ה הישיבה שלו הישיבה הגדולה "באר התלמוד", וגם הישיבה הקטנה "יקרי ירושלים", הן הישיבות המצוינות ביותר, כשהיינו צעירים כמעט ולא היו ישיבות ספרדיות, לא היתה ברירה והלכנו ללמוד אצל האשכנזים... אני חושב שאם היתה אז ישיבת באר התלמוד, או אהל יוסף, היינו הולכים ללמוד שם. בן פורת יוסף הבחורים בישיבה יראי שמים ושוקדים על התורה, והכל בניצוחו של כבוד הרב, וכן של אביו הגאון הרב יהודה כהן שליט"א שהקים עולה של תורה, אב ובנו שזכו. יזכה כבוד הרב להמשיך לשבת על התורה ועל העבודה ולחבר לנו חיבורים, יש לי בית שורה שלימה של ספריו "עולת כהן", ויעשה עוד כהנה וכהנה, יגדיל תורה ויאדיר.

² אמרת: כמה פעמים, חקירה ללא נפקא מינה אינה חקירה. יש אומרים על כל חקירה 'נפקא מינה לקידושי אשה', כשמקדש על מנת שהאמת כצד מסוים, אבל צריך שתהיה נפקא מינה להלכה.

³ ובגמרא שם (פ"ג) מבואר, שאם מת מביא עשרה בני אדם ומעמידים על קברו, ואומר: חטאתי לה' אלוסי ישראל ולפלוגי שכך עשיתי לו. סיפרתי כמה פעמים, בזמנו של רבינו הרמב"ם, יצאו נגדו כמה מגדולי ישראל, ובראשם רבינו יונה, כי קיבלו עליו הוצאת שם רע שאוכל בהמה בלי שחיטה, וכי הוא לא דתי, מי התיר דבר כזה. וכן שמענו שאוכל אצבעות של אדם, ועובר על עשה של "זאת החיה אשר תאכלו" (כמ"ש הרמב"ם גופיה בפ"ג מהל' מאכלות אסורות ה"ג).

הרמב"ם סבל בחיים חיותו, ולא האריך ימים ונפטר בגיל 66, אבל תראו את החיבור הגדול שחיבר לנו "משנה תורה", ואומרים עליו "ממשה עד משה לא קם כמשה". אבל בזמנו, אפילו חמישים שנה לאחר פטירתו, עדיין היו שלקחו את ספרו "מורה נבוכים", הניחוהו על קברו והעלוהו באש.

אולם לאחר זמן התברר לרבינו יונה שהטעו אותו במה שאמרו על הרמב"ם, כי הבשר שאכל בלי שחיטה היה בן פקועה שניתר בשחיטת אמו, באופן שהיה בן ט' חדשים והפריס על גבי קרקע, שאז אינו טעון שחיטה אפילו מפני מראית העין (ש"ע י"ד סי' ג' ס"ב). ומה שחשבו שאכל אצבעות אדם, כי במצרים היה מין עשב שמן, שהיה נראה כאצבע של אדם, ומישהו ראה מרחוק את הרמב"ם אוכל את העשב הזה, וחשב שאוכל אצבע של אדם.

אמר רבינו יונה, אני צריך לצאת מגירונדי שבספרד ולהרחיק נדוד למצרים, כדי לבקש סליחה מהרמב"ם, כי עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו. אין מה לעשות, צריך לבקש סליחה, והיום אפשר להתקשר דרך הטלפון, או לשלוח מכתב במייל או בפקס, ואם לא נתרצה ישלח לו פעם שניה ושלישית, ואם זה רבו ולא נתרצה לו, יבקש ממנו סליחה אפילו מאה פעם, אבל אז רבינו יונה היה צריך לנסות אליו במיוחד. בדרך שמע שהרמב"ם נפטר, ומחמת שבזמנו הדרכים היו משובשות, לא עלה לקברו שבתבריה, ואמר לעצמו אחר כך לכפרה, וחזר את הספר "שערי תשובה".

מוזן זצ"ל בערב יום הכיפורים, לאחר שהיה אוכל סעודה מופסקת, וכבר נעל עליו בד ובא לצאת לבית הכנסת, היה ניגש למטבח ופונה לרבנית: אני מבקש שתסלחי לי, אולי במשך השנה היו דברים, והיה פורץ בבכי... וגם היא מבקשת סליחה ובוכה כנגדו... ואנחנו הבנים היינו עומדים ורואים את אותו מעמד מלא ההוד! למרות שהיו מכבדים מזה או את זה, אבל אולי במשך שנה שלימה ביחד היה איזה דבר.

לצערו הרב, היום ישנה תופעה מצויה שלא מכבדים את ההורים כראוי, בפרט אצל בחורים בגיל 16-17. השבוע בא אלי מישהו שבנו קם בבוקר מאוחר, ובקש שאכתוב לבן מכתב, עד מתי זמן ברכות קריאת שמע וזמן תפלה, ואמרת לו שאכתוב בע"ה, אבל לפעמים הילד מתרגז ומתחצף, מה אתה מעיר אותי... ואחר כך האבא נפגע וזה גורר לדברים לא טובים. בדורנו השיטה הנכונה היא, שהאב יראה לבנו שהיה אוהבו, יהיה מה שיהיה. על כל פנים בן שלא כיבד את אביו, יפייסנו ויבקש ממנו מחילה.

מהם מחילה, שמה חטא כנגדם במשך השנה החולפת⁴. אך אם כדברי הרמב"ן שמצות כיבוד אב ואם היא מצוה שבין אדם למקום, מספיק שיעשה תשובה ויאמר בוידוי "ציערנו אב ואם", ויתכפר לו.

על מה אין יום הכיפורים מכפר

ה. הגאון רבי חיים פלאג'י⁵ בספר ברכת מועדיך לחיים (דרוש טו לתשובה, דף קמ"ג ע"ד) ובספר צוואה מחיים (דף י"ב ע"ב אות ט"ו), ובנו הגאון רבי יצחק פלאג'י בספר יפה ללב (ח"ה ר"ס תרו), הביאו חידוש בשם הגאון רבי יאשיהו פינטו - היה לפני כ-400 שנה - בפירושו "הרי"ף" על העין יעקב (יומא פה), שאם לא פייס את חבירו - וכן את אביו ואמו - על מה שציער אותו, אין יום הכיפורים מכפר כלל, אפילו על עבירות שבין אדם למקום, וכל מה שיתענה, ויעמוד ויצעק "אל מלך יושב על כסא רחמים", "אל נורא עליה", ויקבל על עצמו קבלות לקרוא קריאת שמע בזמנה ולא לדבר כלל באמצע הלימוד, כל זה לא יועיל לו עד שירצה את חבירו⁶.

פסק בית דין של מטה

ו. אמנם כתב מרן החיד"א בברכי יוסף (סימן תר"ס ס"א): יש מי שכתב שאם לא שב מעבירות שבין לחבירו גם עבירות שבין למקום אינו מתכפר, ואני אומר לא ניהא ליה למארייהו בהכי. כלומר שאין להכביד על עם ישראל, ויש לפסוק שדברים שבין אדם לחבירו ודברים שבין אדם למקום, אלו 'צווי דינים' - שני דינים נפרדים, ואם עשה תשובה על עבירות שבין אדם לחבירו, בכל אופן מתכפר לו. וכן דעת הגאון רבי יוסף ענגיל בגילויני הש"ס (יומא פה). מה שכן, כתב הפרי חדש (סי' תרו ס"א) בשם מהר"ש גארמיואן, שבעבירות שבין לחבירו יש גם חלק גבוה, וכל שלא פייס את חבירו גם חלק גבוה אשר בה לא נתכפר. למסקנא צריך לפסוק שאם לא ריצה את חבירו, יום הכיפורים אינו מכפר רק על עבירות שבין אדם לחבירו, אבל עבירות שבין אדם למקום שעשה עליהם תשובה, מתכפרות לו. וכשם שכן נפסק בבית דין של מטה, כך פסקו בבית דין של מעלה⁷. ולפי מה שאמרנו במצות אביו ואמו, חוששים גם למאן דאמר שמצות כיבוד אב ואם היא מצוה שבין אדם לחבירו, ולכן חייב לפייסם.

לפרסם מה שעשה להוריו

ז. עוד נפקא מינה בחקירה האם כיבוד אב ואם היא ממצוות שבין אדם לחבירו או בין אדם למקום, לענין אם יכול לפרסם מה שחטא כנגד הוריו. מצד אחד נאמר (משל' בת יג) 'מִסְפָּסָה פְּשָׁעָיו לֹא יִצְלִיחַ וּמִזְדָּה וְעֵלֶב יִרְחַם', ומשמע שצריך לפרסם את חטאיו, ומצד שני נאמר (תהלים לב, א) 'אֲשֶׁר יִגְשֵׁי פֶשַׁע קְסוּי חֲטָאָה', ומשמע שצריך להסתיר את חטאיו, כי זו עזות לפרסם עוונות, ובגמרא (ברכות לז: סוטה יז) אמרו שחצוף הוא מי שמפרש חטאיו. אלא הגמרא ביומא (פז) מתרצת שני תירוצים, תירוץ אחד, כאן בחטא מפורסם וכאן בחטא שאינו מפורסם, תירוץ שני, כאן בעבירות שבין אדם למקום וכאן בעבירות שבין אדם לחבירו, כלומר שבעבירות שבין אדם לחבירו יכול לפרסם חטאו ולומר: חטאתי לפלוני ודיברתי נגדו, ואני מתחרט. אבל בעבירות שבין אדם למקום, אם מפרסם זו חוצפה, איך אתה מספר שחיללת שבת ואכלת חזיר והיית חילוני⁸? וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מהלכות תשובה ה"ה). לפי זה מי שחטא לאביו ואמו ומתחרט, להרמב"ם שכיבוד אב

⁴ גם בן שכעס על אביו באופן שאביו הפלה את אחיו לטובה ואותו לרעה, צריך להתגבר ולבקש סליחה מאביו בערב כיפור. אדם לא יפלה בין הבנים, אבל לפעמים האבא לא שם לב, יש לו בן אחד מוצלח וירא שמים, ובן אחר טמבל, וזה פסיק רישיה...

⁵ הגאון רבי חיים פלאג'י כתב עשרות רבות של ספרים, וכל כתביו עלו באש בשריפה שפרצה בביתו, והיה בצער גדול, עד שבא בנו רבי אברהם - שהתמונה המפורסמת כתמונת אביו רבי חיים, היא תמונתו ולא תמונת אביו - והפיצר בו לחדש את הספרים, ואכן רבי חיים פלאג'י היה אומר: כתבתי כך וכתבתי כך, ובנו רבי אברהם היה יושב לפניו וכותב הכל, ורוב הספרים המפורסמים של רבי חיים פלאג'י, נכתבו על ידי בנו בשמו. כל בני רבי חיים פלאג'י היו חכמים, וכל בניו לימודי ה"י, רבי אברהם בעל ספר פדה את אברהם ועוד, וכן רבי יצחק בעל היפה ללב ועוד, וכן רבי יוסף בעל ספר יוסף את אחיו ועוד.

כך קרה גם לגדול הדור ראש הישיבה חכם עזרא עטיה, שכתב כתיב יד רבים, ובמלחמת השחרור העלו באש את בניו ישיבת פורת יוסף, וכל כתביו שהיו שם שרפו, ונתרו ממנו רק מעט חידושים בספר עלה עזרא, שיירי אדמו"ר... וסיפר לי מרן זצ"ל, שלאחר המלחמה עברו לירושלים החדשה, וחכם עזרא עטיה היה שבור רצון, היה יושב ובוכה על שריפת הכתבים.

⁶ ואם גנב או גזל את חבירו, לא יועיל בקשת מחילה בלבד, אלא צריך לפני כן להשיב את הגזילה, ואם יש לו דין ודברים עם חבירו בענייני ממוון, צריך ללכת לבית הדין שישמענו את שני הצדדים ויפסקו הלכה, ולא יעשה דין לעצמו.

⁷ מכל זה נבין, אדם שחטא כנגד חבירו יעשה כל טעדיקי לפייסו, ואם חבירו עקשן ולא מוכן למחול מה, ירבה עליו רעים, ישלח לו רבנים או חברים אוהבים שיידברו על לבו עד שיתרצה, ובכלל זה מי שהתארס ועזב שידוך בלי הסכמה, והכלה מאוד נפגעה, צריך לפייס אותה, והיו כמה סיפורים כאלה שאחר כך התחתנו ובמשך שנים לא נפקדו בילדים, וכשבאים לפנינו מעשים כאלה, אני אומר להם לפייס את הצד השני, לשלוח מכתב וכדומה.

מרן זצ"ל לפני שהתחתן עם הרבנית ע"ה, היה מאורס עם בחורה אחת משכונת בית ישראל, ושבוע לפני החתונה עושים פגישה אחרונה, ואז היו כאלה דתיים שהיו הולכים יחד

ואם בין אדם לחבירו, יכול לספר, ולהרמב"ן שכיבוד אב ואם בן אדם למקום, לא יספר, ולמעשה יש לחוש ולא לספר.

מצוות צריכות כוונה

ח. עוד נפקא מינה, האם המכבד את אביו ואת אמו צריך לכוין לשם מצוה, שהרי קיימא לן (בש"ע ס"ו ס"ד) מצוות צריכות כוונה, בכל מצוה שאדם עושה - כגון שמניח תפלין, אוכל מצה, שומע קול שופר, יושב בסוכה, מונענע לולב - צריך לכוין לשם מצוה, ובכדי לעורר את הכוונה יש אומרים "לשם יחוד", אך מהדין הברכה עצמה מעוררת את הכוונה. והנה אם נאמר שמצות כיבוד אב ואם בין אדם למקום, צריך לכוין לשם מצוה, ואם רוצה להחמיר ולהיות מקובל, כשמביא לאביו כוס תה יאמר לו: רגע אבא, חכה, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה... ובינתיים הנה מתקדר... אבל אם נאמר שמצות כיבוד אב ואם בין אדם לחבירו, אינו צריך לכוין, וכמו שכתב מהר"ש לנדא - בנו של הנודע ביהודה - בספר אהבת ציון (דרוש י"ד ט"ז ס"ד), שבמצוות שבין אדם לחבירו כגון צדקה, מצוות אין צריכות כוונה, כי התכלית היא לקיים רצון חבירו, ומה אכפת לחבירו אם כיוון או לא. למעשה טוב לתחילה לכוין לשם מצוה, ולא יעשה סתם כי מחניף לאביו, אבל גם אם לא כיוון רושמים לו בשמים שעשה מצוה.

מעשה ברבי טרפון

ט. יש במסכת כלה (פ"א הפ"א), אמרו עליו על רבי טרפון שהיה עשיר גדול ומיליונר, ופעם מצאו רבי עקיבא ואמר לו: רבי, רצונך שאקנה לך עיר אחת או שתיים? ירושלים של זהב... אמר לו הן, מיד עמד רבי טרפון ונתן לו ארבעת אלפים דינרי זהב, נטלן רבי עקיבא וחילקן לעניים. לימים מצאו רבי טרפון, אמר לו: רבי עקיבא, הנה הייתי עשיר ונתתי לך תפסו בידו והוליתו במה המדרש, לקח אותו לישיבת 'באר התלמוד' או 'אהל יוסף'... ואמר לו: זה מה שעשיתי בכסף שלך. אמר רבי טרפון: אוי לי שהנחתי מעותי על קרן הצבי. פתח רבי עקיבא ספר תהלים (ק"ב ט) וקרא לו את הפסוק "פָּאֵר נֶתַן לְאֲבִיאוֹנִים צְדָקָתוֹ לְעַד קִנְיָן תְּרוֹם כְּבוֹדוֹ". עמד רבי טרפון ונשקו על ראשו, ואמר לו: רבי ואלופי, רבי בחכמה, ואלופי בדרך ארץ.

פלא פלאים

י. ולכאורה לא מובן, הלא התנא הקדוש רבי טרפון בודאי ידע את ערך הצדקה, ואם כן למה רבי עקיבא הוצרך לנהוג בערמומיות, שיאמר מפורש: יש לי ישיבה ואני צריך כסף, אם אין קמח אין תורה (אבות פ"ג מ"ז), ורבי טרפון יתן לו. ועוד, מדוע רבי טרפון הצטער על כספו, הרי הלך לצדקה. ועוד, למה הביא לו פסוק בתהלים ולא פסוק מהתורה, וכי בתורה חסרים פסוקים, "עשר תעשר", "נתן תתן", "פתחו תפתחו". ועוד, מה התפעל רבי טרפון מהפסוק בתהלים, עד שנשקו וקראו רבי ואלופי, ולנשיקה מה זו עושה, וכי לא ידע תהלים.

פזר - נתן

יא. אלא רבי טרפון סבר שגם מצוות שבין אדם לחבירו ומהם מצוות צדקה צריכות כוונה, בשלחן ערוך אין חילוק בזה בין מצוות שבין אדם למקום לבין מצוות שבין אדם לחבירו, ואמר לרבי עקיבא: כיון שלא הודעת לי שאתה לוקח את הכסף על מנת לקיים בו מצוה, לא כיוונתי לשם מצוה, ולכן הפסדתי גם את

לקולנוע, ומה היו רואים שם, טרן על העצים... וגם היא רצתה ללכת לקולנוע. אמר לה הרב: חס ושלום, "ובמושב לצים לא ישב", וכי נמצאים שם אברכים ובחורי ישיבות? חילונים וחילוניות, איך אלך למקום כזה! אבל היא התעקשה ואמרה לו: הנה חברה שלי הנשואה, בעלה - אני מכיר - הלך אתה לשם לפני החתונה. היא לא ויתרה, ומרן ביטל את השידוך, ותבעה אותו לבית דין רבני וטענה, איך הוא מבטל את השידוך שבוע לפני החתונה, כבר חילקו הזמנות וקניתי שמלה... ומרן טען לעומתה שהיא מתעקשת ללכת לקולנוע, אבל בית הדין משום מה - לא יודע למה - חייבו אותה לשלם לה פיצוי. הרב היה עני, מאיפה ישלם כסף? הלך למנהל ישיבת פורת יוסף, ובקש ממנו: בכל לילה אסדר את הספרים ואקבל על כך כסום מסוים. ואכן בכל לילה בשעה שתיים בלילה היה אוסף ומסדר את כל הספרים, עד שפרע את החוב.

והנה לפני כמה שנים מרן היה מקבל קהל ביום ששי בלשכה ביחוד דעת, ובאה זקנה אחת ורצתה להיכנס למרן, ואמרה שיש לה משהו אישי לומר לו. הכניסו אותה, ואמרה: הרב, אתה זוכר אותי? לא. אמרה: אני פלונית, הייתי מאורסת לך. ובכתיב לה שהמזבז שלה קשה, והיא אלמנה ואין לה מה לאכול. מרן קרא מיד לאחד העוזרים שלו: תדאג בכל יום ששי להביא לה סל מזון. לפני שיצאה אמרה למרן: הקב"ה אוהב אותך וריחם עליך, אני לא יכולתי להביא לדידי, אם היית מתחנן איתי לא היה 'ליקוט יוסף' ולא כלום... משמים עזבת אותי. את הסיפור הזה הוא מרן בעצמו סיפר לי.

⁸ אין הכוונה למה שעושים בארגון 'ערכים', שאוספים אנשים ומחזירים אותם בתשובה, אמר לי הרב אלפסי מארגון ערכים - היושב כאן - שגם חילונים אשכנזים חוזרים בתשובה זה חידוש דין... ובא אחד ומספר להם, פעם הייתי כך וכך... אמר לי עורך דין חוזר בתשובה שהיה גר ברחוב יחזקאל: כבוד הרב, בעברי כחילוני כשהייתי רואה חרדי הייתי עובר כביש, היתה הרגשה שהחרדים לא נקיים, ולא רק בבין המצרים... הרב לא יודע איך בבתי הספר החילונים - לפחות חלקם - הכניסו לנו ארס נגד הדת! וכשמספר על התקרבותו לתורה ולמצוות, ועל כך שסיים את הש"ס, כמו הרב אורי זוהר ע"ה שלמעלה מארבעים שנה ישב ועסק בתורה בהתמדה וסיים את הש"ס כמה פעמים, זה מחזק אחרים. אבל סתם לספר על חטאיו מהעבר ללא מטרת חינוך, זו עזות כלפי המקום (א.ה. והאריך בזה בטוב טעם הרה"ג יעקב בן-אפרים שליט"א בשו"ת שלו שואל ומשיב סיון תשפ"ב, שאלה 3024, 3025. ע"ש).

לעילוי נשמת שרה זרהה בת יונה ע"ה

לרפואת: לוי יצחק בן חיה בלה. לע"נ: רבי שמעון בן רחל אחונה. רחל בת פורטונה מינה וממלוף. אפרים בן מרים ויפת. יצחק ברכיה בן ביילא

המצוה וגם את הכסף. אבל רבי עקיבא דייק מהפסוק "פזר נתן לאבינונים", שמדובר באחד שהיה מהלך בדרך, והוא כמו רבותינו הגדולים - חכם עזרא עטיה ועוד - שהיו הולכים מתוך שקיעות בלימוד, ולא שם לב שיש לו חור ברכי וחספס מתפזר על הארץ, "לא חלי ולא מרגיש". ובא עני שלא ראה ממי הכסף נפל, ולקח את המעות לעצמו - כדן המשנה (ב"מ כא.) מצא מעות מפזורות הרי אלו שלו - וקנה איתם מנה פלאפל, אכל ושבע. לאחר מאה ועשרים מאבד המעות עולה לשמים, ואומרים לו: ביום פלוני האכלת עני מנה פלאפל ואכל ושבע, והוא תמה: לא היו דברים מעולם, וכי גם בשמים עושים כמו במכולת ורושמים חשבון על שם מישהו אחר?!... משיבים לו: הלכת בדרך ונפלו לך מעות, והעני הנה מהם, ואף שלא כיוונת לשם מצות צדקה, נחשב לך שעשית מצוה, כי "פזר" - "נתן", מי שהתפזרו מעותיו ונעשה בהם צדקה, נחשב לו כאילו נתנם בידיים. כשמוע רבי טרפון את החידוש הזה, התפעל ושמו מאוד בכך שקיים מצוה והקים ישיבה גדולה (ראה להחיד"א בפתח עינים ב"ב י: ולהגר"ח בס' יוד יסף חי פ"ר ויקהל).

ברכה על כיבוד אב ואם

יב. אני חייב חוב מהשיעור הקודם (גיליון השיעור השבועי מס' 350), ששאלנו (שם אות ז) למה אין מברכים על מצות כיבוד אב ואם. ועל פי האמור שלישיטת הרמב"ם זו מצוה שבין אדם לחבירו, יש לומר שלא תיקנו ברכה על מצוות שבין אדם לחבירו - מהם מצות הלוואה⁹. כי מטרת הברכה לעורר הכוונה, ומצוות שבין אדם לחבירו אין צריכות כוונה. ונפקא מינה שיכול לקיים מצוה זו אף במקום מטונן, כי זו מצוה שאינה צריכה כוונה.

ביאור דברי הרשב"א

יג. בשיעור הקודם יישבנו (שם אות ח) ישוב נוסף על פי תשובת הרשב"א (ח"א ס"י יח), שלא מברכים על מצוה התלויה באחרים, כי אפשר שתבטל. ויש מפרשים דבריו שאם אפשר שתבטל זו מצוה שאינה חזקה כל כך כדי לברך עליה, ויש מפרשים בפשטות שאם אפשר שהמצוה תבטל, יש לחוש שתהא ברכתו לבטלה.

כיבוד אב ואם מצוה תמידית

יד. ועוד יישבנו (שם אות ט) על פי דברי האור זרוע (ח"א הל' ברכת המוציא ס"י קנז), שלא מברכים על מצוה השייכת בכל זמן ואין לך עתים להיפטר ממנה, ומברכים רק על מצוות שיש להן זמן, כגון מצות סוכה ומצות לולב, וכן קריאת שמע שחרית וערבית, שאם קרא פעם בבוקר ופעם בלילה, אינו צריך לחזור ולקרוא¹⁰. מה שאין כן מצוות שאין עתים להיפטר מהן, כגון ביקור חולים, ניהום אבלים, נתינת צדקה, קימה בפני אבן¹¹, כיבוד אב ואם, לא תיקנו עליהן ברכה. ואף שכאשר הולך לכולל או לעבודה לכלכל את בני ביתו, באותה שעה לא מכבד את הוריו, זאת משום

⁹ מצוה מן התורה להלוות כסף, שנאמר (שמות כב, כד) "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך", ובכלל המצוה להלוות גם לעשיר, כגון שצריך הלוואה גדולה לפתיחת עסק, והפסוק בא רק להקדים את העני לעשיר (ב"מ עא).

¹⁰ אלא אם כן הוא אשכנזי ורוצה לחוש למבטא הספרדים ולומר 'אמוני' ולא 'אמוניו', יחזור ויקרא קריאת שמע כמבטא הספרדים, וכן נהג בעצמו הגאון רבי יצחק מוולוז'ין (הובא בענין יצחק ח"ג עמ' שלט), שהרי כתב הגר"א בתיקוני זוהרה (תיקון יט) שמבטא הספרדים הוא הנכון.

¹¹ זקן בגיל שבעים שנה לא מספיק לעשות הידור בעלמא ולקום מעט, אלא צריך ממש לעמוד לפניו, וגם אם יש ספק אם הגיע לגיל שבעים, ואם ישאל אותו כמה ימי שני חיך, והוא מפחד מועין הרע ומשיב: חמשים וחמש... יחמיר ועומד לפניו, ובפרט שעל פי הקבלה יש לעמוד מגיל ששים.

בעולם השיבות ישנם ראשי ישיבות שהולכים ובאים בבית המדרש וחושבים בלימוד, וכך גם מרתיעים את הבחורים שלא יפסדו בדברים בטלים. ואם בכל פעם שראש הישיבה יעבור לפני תלמידו יצטרך לעמוד, איך יתרכז בלימוד?! לכן מספיק שיעמוד לו בפעם הראשונה שעובר, כי באופן זה הוא מוחל על כבודו, וכל שכן שאר הרמזים שמוחלים על כבודם.

שהרי לדעת מרן השלחן ערוך (ביו"ד ס"י רמב בבדק הבית) צריך לעמוד לאביו ולאמו אפילו מאה פעמים ביום, אבל האשכנזים מקילים לעמוד רק בפעם הראשונה ביום, וכמו שכתב הרמ"א (שם סעי' טז) בדן רבו. ומכל מקום האב לא יהיה נודניק ויטריח את בנו לעמוד לפניו הרבה, ומי שיושב ולומד רש"י או תוספות, ואביו נכנס ויוצא שוב ושוב, ומחמת שפוסק לעמוד בכל פעם לא מצליח להתרכז בלימוד, יבקש מאביו: בשעה שקשה לי לעמוד תחול לי. אבל לא יבקש מחילה לגמרי, כדי שלא יפסיד את המצוה, שהרי אב שמחל על כבודו כבודו מחול (קדושים לב), אלא יבקש מחילה רק על זמנים שקשה לו לעמוד. וגם הרבנים בישיבה - ואפילו הוא ראש ישיבה זקן - מוחלים על כבודם. ומכאן עצה טובה לכל מי שצריכים לעמוד לפניו, שיגלה בדעתו שאם קשה למישהו לעמוד לפניו הרי הוא מחול.

פעם מרן זצ"ל נתן שיעור בישיבה שלנו חזון עובדיה, ודיבר על ראש ישיבה אחד שיצא נגד פסקי-דין יצא על פסקי מרן שכולם בנויים ומבוססים - ואמר עליו: אם אפגוש אותו אנעמו לפניו מדין זקן, לא מדין תלמיד חכם... לאחר השיעור מרן עלה שוב במדרגות וחזר לישיבה, ושאל מי הקליט את השיעור, אמרו לו: פלוני. מרן לקח את מכשיר ההקלטה ושם בכיס... אמרו לו: הרב, אפשר לקחת רק את הקלטת... לקח את הקלטת אצלו, ואמר לאותו בחור: מחר אחזיר לך, וביקש שימחקו את הקטע שדיבר עליו, כי הזכירו בשמו והיה יכול להיות בלגן...

שהוא עוסק במצוה אחרת, ועלולם מצות כיבוד אב ואם היא מצוה תמידית ושייכת גם בזמן זה.

ברכות התורה

טו. לפי זה יש לשאול, הלא מצות לימוד תורה היא מצוה תמידית, וגם כאשר מפסיק ללמוד לצורך קיומו, והולך לישון או לאכול, מכוין על מנת שיהיה לו כוח ללמוד תורה, ולפעמים יתכן שמפסיק ללמוד מחמת שיצור מתגבר עליו, אבל אין זמן הפטור מלימוד תורה, ואם כן מדוע מברכים ברכת התורה? אלא יש ליישב על פי מה שאמרו באבות (פ"ו מ"ה) שהתורה נקנית במ"ח קניינים ואחד מהם במיעוט שיחה, ופשוט הדברים שבשביל לקנות את התורה לא יפסד הרבה¹², אבל התפארת ישראל (ס"ק פד) פירש על דרך החיוב, שבשביל לקנות את התורה צריך מידי פעם לשוחח, כדי שתנוח הנפש קצת על ידי זה. אל תהיה 'חניוק' שלא מזיז את הראש וכל הזמן עיניו ברצפה... אלא אחר שלמדת שעתים או שלוש שעות, תדבר מעט. וכן הביא הגר"ח קנייבסקי בספרו ארחות יושר (עמ' יא) בשם הגאון מוילנא, וכתב עוד בשם החזון איש שיפסיק לדבר עד עשר דקות.

מה לשוחח ב"מיעוט שיחה"

טז. גם בזמן שמפסיק מלימודו כדי לשוחח מעט, לא ידבר דברים בטלים ללא תועלת, וכל שכן שלא ידבר דברים אסורים כגון לשון הרע או דברים נגד חכמים, אלא יאמר אתמול הייתי בשיעור ושמעתי חידוש מסוים, או שידבר על השקפות נכונות, בדרכם של גדולי התורה האמיתיים שאנו הולכים בעקבותיהם, וכמו שכתב החזון איש באגרותיו (ח"ב ס"ה קלב) שלדעת מי הם חכמי הדור, הן הן גופי תורה. גדול בתורה זהו רק מי שכל ימיו עוסק בתורה, לא הלך בחולות ולא שום דבר, אלא כל כולו שקוע בתורה, ושלח את בניו לישיבות קדושות על טהרת הקודש, ולא ללימודי רפואה וכדומה, כי עם כל הכבוד לרופאים שאנו צריכים אותם, אבל התורה שלנו למעלה מהכל¹⁴, ותבדוק אם שלח את בנותיו לצבא או לשירות לאומי, ותדע מה הן השקפותיו. ולפי זה יש לומר, ש"מיעוט שיחה", אלו עתים שפטור בהם מלימוד תורה, ולכן מברכים ברכות התורה.

ברכות המצוות או ברכות השבח

יז. עוד יש ליישב הקושיא מדוע מברכים ברכות התורה, על פי הנידון האם ברכות התורה הן ברכות השבח או ברכות המצוות, יש אומרים שהן ברכות השבח, ולכן אין צורך לקורא פסוקים מיד לאחריהן, ויש אומרים - הרמב"ם ומרן - שהן ברכות המצוות, ומברך ועובר לעשייתן, ואנו חוששים להם ואומרים מיד את הפסוקים של ברכת כהנים. והנה אם הן ברכות המצוות, השאלה במקומה עומדת, שהלא אין לך עתים להיפטר ממצות לימוד תורה, אבל אם הן ברכות השבח, אין קשר בין הברכות לעצם מצות לימוד תורה, ולא איכפת לנו מה שאין עתים להיפטר מלימוד תורה.

¹² מה שמברכים ברכות התורה בכל בוקר, כי התברכה חלה על היום והלילה שלאחריו, אבל הישן שנת קבע בצהרים, או שבמשך היום יש לו פגישה דחופה לצורך בניית מקוה וכדומה, כששב ללימודו אינו חוזר לברך ברכות התורה.

¹³ אצלנו בישיבת חזון עובדיה הקפדתי שכל הספרים יהיו בבית המדרש, ויש שם שני קירות בלי חלונות מלאים בספרים, טורים שלמים של ראשונים, מפרשים על הש"ס, שו"ת... כשהייתי רואה שני בחורים מפטטים באמצע הסדר, וכי מה יצא להם מדברים בטלים, פוליטיקה רבנית וכדומה, יכולים בינתיים ללמוד עוד תוספות. לפעמים הייתי מסתכל עליהם לרמוז שיפסיקו לפטט, ולא היה עוזר, כי יש בדור הזה קצת עוונת... הייתי קם ואומר להם: את הספרים שבקיי הזה כבר סיימתם, אבל וכי סיימתם גם את הספרים שבקיי השני!...

¹⁴ לכן כשמועמים כאלה שאומרים: רב פלוני התיר את הכניסה להר הבית, וכי הוא לא רב?... אבל כל גדולי התורה האמיתיים - החזון איש, הגר"ע עטיה, הרא"ה קוק, הגר"י הרצוג, הסטייפלר, הגר"ש אורבך, הגרא"מ שך, הגר"ש אלישיב, מרן זצ"ל, הגר"מ פיינשטיין ועוד ועוד - אסרו לעלות להר הבית, ואותו רב שמתיר אותם צעירים נתינים בו, לא הגיע לדרגת כל גדולי הדור. יש אחד שמו בן גביר, שנכנס להר הבית בריש גלי, איזה חילול ה' לצאת נגד כל גדולי ישראל! הוא יאמר, גם לי יש רב, אבל חבל תחשוב רגע אחד, לא גדולי ישראל האמיתיים והרבנים הראשיים לדורותיהם כולם אסרו. כשנכנסתי לרבנות הראשית, אחת הפעולות הראשונות שעשינו יחד עם עמיתי הרב לאו, החתמנו את כל רבני ישראל מכל החוגים - כולל הכיפות סרוגות - על איסור העליה להר הבית, וחתמנו למעלה ממאה רבנים, ובה המשכנו את המסורת של גדולי הדור הקודם. ולאחר מלחמת ששת הימים, כאשר כולם שמחו על שחרור ירושלים, הגאון רבי בצלאל זולטי דיבר עם מרן זצ"ל ואמר לו: אני דואג מאוד שלא יעלו להר הבית.

פעם ישבתי ליד אחד הרבנים שלהם שמתיר, לא אומר את שמו, ואמרת לי: כבודו מתיר להיכנס להר הבית, מיד אמר: כן כן, כדי להראות ריבונות... אמרת לי: הרב קוק (באגרות ח"ב סימן רפה ובמפסטי כהן עניני א"י סימן צו) שאתם הולכים בעקבותיו, התייחס לטענה הזו, ואמר שבשביל להראות ריבונות לא מתירים לעבור על איסור כרת! וגם מה שכבודו מתיר להיכנס עד גבול מסוים ולאחר טבילה במקוה, גורם מנסול לאחרים להיכנס בלי טבילה לפני ולפנים, כלה נכנסת עם הצלמים והצלמות וכו', וכי כולם טבלו ויודעים איפה הגבול?! כל אותם הרבנים שמתירים, העוון החמור הזה הוא על צווארם! ובא אותו חבר נכנסת ועולה להר הבית, ומתסיס את הרוחות, זה חילול ה' שעובר בריש גלי על הצו של גדולי ישראל, אוי ואבוי! צריך להתרחק ממנו ומכל הנהגותיו. אני מתפלל עליו איך עושה דבר כזה.

מהתורה או מדרבנן

יח. תראו, הרמב"ם בספר המצוות שלו אינו מונה מצוות עשה לברך ברכות התורה, וצריך בזה ביאור, כי לכאורה זו גמרא מפורשת (ברכות כא): מניין לברכת התורה לפניו מן התורה, שנאמר (דברים לב, ג) "כִּי שָׁם ה' אֶקְרָא הָבו גְדֹל לְאַלְהֵינוּ", והסבירו המפרשים (מהרש"א בח"א שם ועוד) כי כל התורה כולה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא. אלא לשיטתו שברכות התורה מדרבנן, צריך לומר שהפסוק שהביאה הגמרא אסמכתא בעלמא הוא. לעומת זאת הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות (סוף חלק עשין מצוה טו), תמה על דברי הרמב"ם, מדוע לא מנה בתוך תרי"ג מצוות את מצוות ברכות התורה, הלא היא ברכת השבח כמו ברכת המזון, וכמובאר בגמרא שם: מניין לברכת המזון לאחריה מן התורה שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת". ולכן הוסיף¹⁵ מצוה זו למנין תרי"ג מצוות. נמצא שלדעת הרמב"ן ברכות התורה חיונן מהתורה והן ברכות השבח, ולדעת הרמב"ם חיונן מדרבנן והן ברכות המצוות. ולפי זה, רק לשיטת הרמב"ם נצטרך להגיע ליישוב האמור, שמברכים ברכות התורה כי "מיעוט שיחה" פירושו שיש לשוחח מעט, ומזמן זה פטור מלימוד תורה, וכיון שיש עתים להיפטר ממצוות לימוד תורה יש לברך עליה. אך להרמב"ן שברכות התורה הן ברכות השבח, אין צריך להגיע לזה.

על מה מברכים ברכות התורה

יט. בגמרא בברכות (יא): נחלקו האמוראים על מה מברכים ברכות התורה, לדעת רב הונא מברכים רק על תורה שבכתב, וכגון שרוצה לקרוא שנים מקרא ואחת תרגום בבוקרו של יום ששי, אבל אם רוצה ללמוד מדרש או משנה או גמרא עם חברותא, לא צריך לברך ברכות התורה. ורבי אלעזר אמר, למקרא ולמדרש צריך לברך - כי המדרש דורש את המקראות ויש בו פסוקים - למשנה אינו צריך לברך. ורבי יוחנן אמר, אף למשנה צריך לברך, אבל לתלמוד אינו צריך לברך. ורבי אמר, אף לתלמוד צריך לברך. וכן פסק הרמב"ם (פ"א מהל' תפלה ה"ג), שמברכים ברכות התורה הן על תורה שבכתב והן על תורה שבעל פה. וכן פסק מרן השלחן ערוך (סימן מז סעיף ב).

התלמוד הוא בית אב לתורה

כ. נתבונן מהי סברת הסוברים שאין לברך ברכות התורה על תלמוד, הלא הגמרא היא עיקר התורה, וכמו שאמרו בירושלמי ("פ"א דמילה) כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה, כי מהתלמוד - בבלי וירושלמי - תוצאות חיים, ממנו לומדים את כל ההלכות, כמו למשל מה כותבים בתפלין ובמזוזה ועוד ועוד, אנוח לא קראים שרואים רק תורה שבכתב, אלא יש לנו גם תורה שבעל פה. ואם כן למה לשיטתם אין לברך על לימוד גמרא?

אנסוהו לאכול לא יברך

כא. מרן הבית יוסף (סימן רד) הביא בשם הרב אהל מועד (ד"ר ז נת"ב ז) בשם הרא"ה (ר"פ ג' שאכלו), שמי שאנסוהו לאכול, כגון אחד שאין לו תאבון והוא הולך ומרוצה, ומכריחים אותו לאכול כי חוששים לבריאותו, הדין הוא שלא יברך ברכה ראשונה. ואמנם בשלחן ערוך לא הביא דין זה, אבל הרמ"א (סעיף ה) העתיק כן להלכה.

אנסוהו לאכול מצוה

כב. בא המגן אברהם (סק"פ) וכתב, שמרן לא כתב כן להלכה בשלחן ערוך, כי חזר בו ממה שהביא דין זה בבית יוסף, שהרי בגמרא ראש השנה (כה) - ונפסק בשלחן ערוך (פ"א תע"ה סעיף ד) - מבואר שמי שאנסוהו לאכול מצוה בליל הסדר, יצא ידי חובת המצוה. למשל בן שהתקלקל, וכשבא לליל הסדר לא רצה לאכול שום דבר, לא מצוה ולא חרוסת, והכריחו אותו לאכול כמו כולם, וכשאביו התחיל לקרוא את ההגדה, ביאר את הנסים במתק לשון, "הפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים" (שמות ט, ד), וחזק באמונה לה' יתברך, ולפתע בא אליו אותו בן ואומר לו: אבא, אני חוזר בך, אני רוצה לאכול מצוה! אבל כבר אכלת מצוה? הכרחתם אותי לאכול ולא אכלתי לשם מצוה, אבל עכשיו אני בעצמי רוצה לאכול ולקיים את המצוה. האם צריך לחזור ולאכול מצוה או לא? הגמרא אומרת שיצא ידי חובה באכילתו הראשונה ואינו צריך לאכול פעם שניה. מדברי הגמרא הללו משמע שאכילה על ידי אונס שמה אכילה, וקשה על מה שכתב הבית יוסף בשם אהל

¹⁵ הרמב"ן (בהשגותיו על סה"מ מצוה ה) לא מנה כחלק מתרי"ג מצוות את מצוות עשה בכל יום, כי לדעתו איננה מן התורה אלא מדרבנן, ורק תפלה בעת צרה מהתורה, והוא שלא כדעת הרמב"ם שמונה (שם) מצוה מהתורה להתפלל בכל יום, וגם בהלכותיו (פ"א מהתפלה ה"א) כתב בזה הלשון: מצוות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר "וַיִּצְבְּרָתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם" (דברים כג, כה), ומפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנאמר "וְיִלְעָדוּוּ כָּל לְבָבָם" (דברים יא, יג), אמרו חכמים (תניית ב.) אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה. ע"כ.

¹⁶ המשנה ברורה זהו ספר חשוב מאוד, ואף שלעתים אנו מציינים בשיעורים דברים שהמשנה ברורה פסק שלא כדעת מרן השלחן ערוך, פשוט שאין כוונתנו להוריד מערך לימוד המשנה ברורה. כשנפתחה ישיבת חזון עובדיה בשנת תשנ"ב, שאלתי את מרן זצ"ל מה ללמוד בסדר הלכה? ואמר לי, ללמוד משנה ברורה על הסדר, ובסוף כל סימן לפתוח

מועד שלא לברך על אכילת אונס. וכתב המגן אברהם שמכוח קושיא זו, מרן חזר בו והשמיט דין זה מהשלחן ערוך.

על מצוה שייך לברך גם לאנסו

כג. המשנה ברורה¹⁶ (בשער הציון סימן רד ס"ק לה) הביא שני תירוצים על קושיית המגן אברהם, **תירוץ אחד** בשם האליה רבה (סימן רד ס"ק יג), שבברכות הנהנין יש גם שבח לבוא יתברך, ולכן שייך לשבח על דבר שבא לרצונו של האדם, אבל לא על דבר שהאכילוהו בעל כרחו. לסבר את האוזן מי שקיבל מתנה מחבירו, אם היא מתנה חשובה מאוד אומר: אני אסיר תודה, ואם מקבל במתנה עט 0.4 שכותב יפה¹⁷, אומר: תודה רבה, אבל אם מקבל עט פשוט שלא כותב חלק, בקושי אומר תודה, כגודל המתנה כך גודל ההודאה. ואם לא נתנה מהאכילה אין לו מה לברך ולשבח. מה שאין כן באכילת מצוה, אף שהיה אנוס סוף סוף קיים מצוה.

מתרצה באכילה מחמת המצוה

כד. **תירוץ שני**, מי שהכריחו אותו לאכול מצוה יצא ידי חובה, כיון שרצונו הפנימי לקיים מצוות, ולאחר מעשה לכל הפחות הוא מתרצה באכילה כדי להרוויח את המצוה. מה שאין כן אכילת אונס שהיא רשות, אין לברך עליה, כי איננו חפץ באכילה כלל. וזאת על פי דברי הרמב"ם (פ"ב מהל' גירושין ה"ב).

ברכת המזון כשאכל לאנסו

כה. וכתב המשנה ברורה, דנפקא מינה בין התירוצים, במי שאנסוהו לאכול כזית פת, האם צריך לברך ברכת המזון או לא, לפי התירוץ הראשון שייך לברך ברכת השבח על דבר הבא מרצוני החופשי, אבל האוכל לאנסו כיון שנאנס לא מברך ברכת המזון. אך לפי התירוץ השני, שרצונו הפנימי של האדם לעשות מצוה, אם כך הוא צריך לברך ברכת המזון.

ההלכה בילקוט יוסף

כו. להלכה כתבנו בילקוט יוסף על ברכות (סי' רד) מהדורות תשס"ז סעיף יט מהדורת תשע"א סעיף יד) שמי שהכריחוהו לאכול לחם ואכל ושבע, לא יברך לא ברכה ראשונה, ואף לא ברכת המזון, שספק ברכות להקל. וקיבלתי על זה מכתבים של קושיות¹⁸, הלא ברכת המזון היא מהתורה, וספק דאורייתא לחומרא. אבל מקושיא לא מתים, השבתי לחם שאין כאן חזקת חיוב, מה שאין כן מי שאכל ושבע והוא מסופק אם יברך ברכת המזון, חוזר ומברך, מפני שיש לו חזקת חיוב.

הר כגיגית

כז. מכל זה למדנו שברכת השבח שייכת על דבר הבא מרצונו של האדם, ולא על דבר שהכריחוהו לקבל. והנה בגמרא שבת (פג) על הפסוק "ויתיצבו בתחתית ההר", אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. מה יעשו, זה פיקוח נפש... התוספות שם (ד"ה כפה) שואלים שאלה מתבקשת, הלא עם ישראל כבר קיבלו מעצמם את התורה והקדימו נעשה לנשמע, ומדוע היה צריך לאיים עליהם ולהכריחם לקבל את התורה? ויש בזה כמה תירוצים.

החילוק בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה

כח. המדרש תנחומא (פרשת נח סימן ג) מבאר, שהקב"ה הציע לעם ישראל את התורה, הראה להם ספר תנ"ך, ואת זה קיבלו עליהם ואמרו נעשה ונשמע, אך כשהגיעו למעמד הר סיני, לפתע הוציא להם הקדוש ברוך הוא תלמוד בבלי, תלמוד ירושלמי, רשב"א, רמב"ם, בית יוסף, יביע אומר... אמרו: לא התכוונו לזה, דיברנו רק על תורה שבכתב, ומכיון שלא קיבלו עליהם תורה שבעל פה, היה צריך להכריחם, כי לא הבינו את חשיבותה. ולפי האמור, רב הונא ורבי אלעזר פסקו שאין לברך ברכות התורה על תורה שבעל פה, כי היא ניתנה בעל כרחם של ישראל, ולכן אין לברך ולשבח על כך. ומשמע כדברי הרמב"ן שברכות התורה הן ברכות השבח. אך מדברי רבי יוחנן ורבי שמב"ם על תורה שבעל פה, משמע כדברי הרמב"ם שברכות התורה הן ברכות המצוות, ולכן פסק כדעת רבא שיש לברך אפילו על התלמוד שהוא מתורה שבעל פה [א.ה. וראה עוד השיעור השבועי תש"פ פרשת וארא אות כ].

ספר ילקוט יוסף או חזון עובדיה ולראות מה ההלכה לנו הספרדים. אי אפשר לוותר על הלימוד בספר משנה ברורה, זהו ספר נפלא שיש בו מתיקות, וים של הלכות.

¹⁷ לפני כחמשים וחמש שנה מרן זצ"ל כיהן כרבה של תל אביב, והרב רבין ע"ה - רב העדה הבוכרית בתל אביב - ידע שמרן אוהב עטים לכתוב בהם את חידושיו, ובכל פורים היה מביא לו משלוח מנות עם כמה עטים, ומרן היה כותב הרבה וגומר אותם... אז לא היו עטי 0.4, והיה מביא לו עטי פרקר דקים וכהים, עטים טובים שכתבו חלק, והרב היה מחכה למשלוח מנות הזה. מרן הבין את חשיבות הכתיבה, אני זוכר שבכל מוצאי שבת היה מחכה לזמן רבינו תם, ומיד לאחר מכן רץ לשלחן ולוקח את העט ומתחיל לכתוב.

¹⁸ אני מקבל מכתבים עם קושיות, ואדרבה, טוב להקשות כדרכה של תורה, ויש כמה פעמים - אמנם לא הרבה - שהביאו ראיות נכונות וחזרות בי, ומודים דרבנן היינו שבחיייהו. אדם צריך לחפש את האמת ולקבל אותה ממי שאמרה.

הנחת? היה שותף בהוראת קבע או בתרומה חד פעמית להוצאת הגיליון!!!

1. הפקדה לחשבון בנק: מזרחי טפחות סניף: 523 מ.ח. 225485 ע"ש עמותת חזון עובדיה בנשר. 2. העברה בבית 0546888382 ולציון: עבור "השיעור השבועי". 3. קישור דיגיטלי מאובטח להו"ק: <https://nedar.im/7004246> ולציון: עבור "השיעור השבועי".